

ВІДГУК
офіційного опонента
к.е.н. П'ятковської Оксани Романівни
на дисертаційну роботу Ластовецької Роксолани Орестівни
на тему «Механізми впливу грошових переказів на економіку країни-донора
та країни-реципієнта», що подана на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дослідження

Інтенсифікація розвитку міжнародних економічних відносин сьогодні проявляється у істотній активізації потоків трудових ресурсів та капіталу. Міжнародна міграція робочої сили, яка в сучасних умовах є одним із основних механізмів формування та ефективного функціонування глобального ринку праці, супроводжується також і зростанням грошових трансфертів, оскільки частка трудових мігрантів та членів їхніх сімей становить близько 90% всього глобального міграційного потоку. В окремих країнах грошові перекази мігрантів становлять від 20 до 30% ВВП, перевищують обсяги прямих іноземних інвестицій і є важливою складовою фінансових надходжень. Зважаючи на те, що Україна сьогодні знаходиться на шостому місці у світі за кількістю емігрантів, соціологічні дослідження демонструють зростання міграційних настроїв серед населення, а українська діаспора у світі уже налічує близько 20 млн. осіб, що становить майже половину населення України, дослідження реальних обсягів грошових трансфертів мігрантів та їх впливу на вітчизняну економіку в сучасних умовах є об'єктивно необхідним. Водночас розробка ефективної міграційної політики України є неможливою без урахування механізмів впливу грошових трансфертів на соціально-економічний розвиток держави, аналізу та імплементації досвіду інших країн у залученні переказів мігрантів, а також розробки необхідних важелів державної політики у сфері управління потоками грошових трансфертів та їх більш ефективного використання.

Зважаючи на все це, робота Ластовецької Роксолани Орестівни на тему «Механізми впливу грошових переказів на економіку країни-донора та країни-реципієнта» є вкрай актуальною, а визначена автором мета відповідає науково-прикладній потребі у розв'язанні відповідної задачі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

Мета дослідження процесу формування грошових трансфертів мігрантів, оцінки їх впливу на економіку країн-донорів і реципієнтів та розробки рекомендацій щодо застосування переказів мігрантів для прискорення економічного розвитку держави обумовила теоретичну і методологічну спрямованість завдань дисертаційної роботи. Структуру дисертації Р. О. Ластовецької складають вступ, три розділи (дев'ять підрозділів), висновки, додатки і список використаної літератури. Характер викладу матеріалу в дисертації є логічним і підпорядкованим досягненню заявленої мети дослідження. Визначення самої мети, своєю чергою, відповідає обраним об'єкту і предмету дослідження, а також сукупності методів і прийомів наукового пізнання, які використовувалися в ході дослідження.

Результати дослідження Р. О. Ластовецької на тему «Механізми впливу грошових переказів на економіку країни-донора та країни-реципієнта» є достатньо обґрунтованими і достовірними, що підтверджується системністю застосованих методів, репрезентативністю наукової, дослідницько-аналітичної та статистичної бази. Зокрема автором використано сукупність загальнонаукових методів пізнання та спеціальних методів економічних досліджень, вдало застосовано принцип єдності теорії та практики, прогнозування розвитку економічних процесів за допомогою методу наукової абстракції, а також економетричного аналізу. Належний науковий рівень основних положень дисертації забезпечується використанням праць провідних українських і зарубіжних вчених, при цьому слід наголосити що близько 76% джерельної бази дисертаційної роботи становлять саме зарубіжні видання. У

дослідженні також використано широкий спектр статистичних та аналітичних матеріалів МОМ, МВФ, Світового Банку, ООН, Євростату, Центрального статистичного управління Польщі, НБУ, Державної служби статистики України та ін.

Обґрунтованість і достовірність результатів дисертації підтверджується їх успішною апробацією на міжнародних та вітчизняних конференціях.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

До найбільш вагомих науково-прикладних результатів, отриманих особисто автором, і які містять елементи наукової новизни, доцільно віднести такі:

1) систематизація критичних зауважень автора до основних теорій міжнародної міграції (додаток А), що здійснена на основі аналізу теоретичних підходів вивчення міжнародної міграції (с. 10-28), дала змогу обґрунтувати необхідність застосування міждисциплінарного підходу, який полягає у проведенні синтезу міграційних теорій, що сформувалися протягом різних часових періодів та у межах різних наукових дисциплін, зокрема потребу поглиблення аналізу економічних чинників міграції соціально-культурними (с. 27);

2) на основі проведеного дослідження сучасних теоретико-методологічних підходів до виявлення чинників грошових трансфертів мігрантів (с. 31-44), що дозволило автору виокремити найвагоміші детермінанти, із застосуванням багатofакторного регресійного аналізу панельних даних 140 країн світу підтверджено альтруїстичну модель стимулювання трансфертів мігрантів та припущення договірної теорії співстрахування (с. 44-47);

3) здійснено систематизацію емпіричних досліджень впливу грошових трансфертів на макроекономічні параметри країни-донора мігрантів крізь призму моделі міграційного циклу (так звані «п'ять стадій міграційного циклу» Р. Лукаса та Л. Кацелі) (с. 71-80), відійшовши від традиційної теорії «тристадійного міграційного процесу» Л. Рибаківського, що дало змогу більш

комплексно охопити аналіз можливих економічних ефектів від грошових переказів та виокремити основні індикатори для проведення подальшого економетричного аналізу відносно України;

4) дисертантом побудовано економетричну модель, що дає змогу дослідити структуру та взаємозалежність макроекономічних процесів в Україні (с. 83-85), і з урахуванням показників грошових трансфертів здійснено аналіз їхнього впливу на окреслені автором макроекономічні параметри цієї моделі (с. 86-88), на основі отриманих даних сформовано малу структурну модель для прогнозування майбутніх показників та проведення симуляційних експериментів, що дозволило продемонструвати здатність ендегенних змінних (ВВП, процентна ставка, реальний ефективний обмінний курс, інфляція) відповідати на впливи екзогенного шоку, зокрема зростання обсягів грошових трансфертів (с. 88-93). Для підвищення обґрунтованості висновків проведеного аналізу отримані результати були повторно протестовані методом неструктурної векторної авторегресії (с. 93-96), а для конкретизації отриманих результатів було застосовано декомпозиційний аналіз (с. 96-97). Усе це забезпечило належну обґрунтованість висновків про наявність прямого зв'язку між збільшенням трансфертів мігрантів та економічним зростанням в Україні в короткотерміновому періоді, а основним інструментом цього впливу є процентна ставка, у той час, як у довготерміновій перспективі трансферти можуть стимулювати інфляцію через зростання сукупного попиту населення (с. 97);

5) на основі співставлення різних підходів у методологіях обліку грошових трансфертів мігрантів дисертантом доведено доцільність врахування нового шостого видання МВФ «Керівництво з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» (КПБ-6) для визначення та обліку грошових трансфертів, а також окреслено механізми налагодження та модернізації процесу збору та обліку статистичних даних переказів мігрантів (с. 131-141);

б) за допомогою проведеного тесту Грейнджера відносно показників доларизації економіки України та грошових трансфертів (с. 145-146), а також перевірки отриманих результатів методом регресійного аналізу із урахуванням інших можливих детермінант депозитної та кредитної доларизації (с. 147) доведено, що грошові трансферти мігрантів таки сприяють доларизації економіки України (с. 148), при цьому справедливо наголошено, що передача коштів неформальними шляхами підвищує ці ризики;

7) на основі комплексного аналізу різних сучасних державних механізмів щодо ефективного залучення грошових трансфертів мігрантів, зокрема представників діаспори, а також міжнародних планів дій, розроблених Світовим Банком, ЄС та іншими організаціями, з метою залучення трансфертів для стійкого глобального розвитку (с. 150-164), з урахуванням потенційних можливостей України залучати кошти трудових мігрантів та української діаспори (с. 164-170, 173-178), а також оцінки потенційних переваг від детінізації грошових трансфертів українських емігрантів (с. 171-172) та іммігрантів (с. 178), автором розроблено пропозиції удосконалення міграційної політики України у сфері грошових трансфертів, як істотного механізму підвищення позитивного впливу переказів мігрантів на вітчизняну економіку (с. 178-181).

Теоретична цінність та практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи

Аналіз отриманих автором результатів дослідження свідчить, що вони мають теоретико-методологічне та практичне значення, оскільки спрямовані на удосконалення обліку та спрощення процедури передання грошових трансфертів мігрантів, детінізації фінансових потоків, удосконалення політики стимулювання більш ефективного використання грошових трансфертів мігрантів для прискорення економічного розвитку держави. Практична цінність роботи підтверджена впровадженням положень та висновків дисертації в діяльність

державних та приватних установ, а також у навчальний процес Львівського національного університету ім. І. Франка.

Повнота викладу результатів дослідження у наукових фахових виданнях

Основні наукові положення, висновки та пропозиції, що характеризують наукові результати дослідження, викладено у 15 наукових працях, 6 з яких у провідних наукових виданнях, що внесені до переліку фахових ВАК України, у тому числі 2 статті у наукових виданнях, що внесені до наукометричних баз даних, а також опубліковано 1 розділ до монографії.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертаційної роботи й автореферату

Відзначаючи загалом високий науковий рівень дисертаційної роботи, потрібно зауважити, що вона не позбавлена окремих недоліків та деяких положень, які можуть слугувати підставою для дискусії.

По-перше, певною підставою для дискусії є виокремлений елемент наукової новизни щодо удосконалення вивчення впливу індивідуалізму та колективізму, що розрахований на основі індексу Гофштеде, як мотиваційного чинника грошових трансфертів мігрантів (с. 48-61), оскільки, власний проведений автором кореляційний аналіз між обсягами грошових переказів зі США до 64 країн світу та значенням індексу Гофштеде цих країн свідчить про відсутність зв'язку між аналізованими даними (с. 62-63).

По-друге, для оцінки потенційних переваг від легалізації потоків грошових трансфертів автором досліджено динаміку сальдо платіжного балансу України з врахуванням потоків неофіційних переказів мігрантів (с. 171-172). На наш погляд, доцільно було б також включити показник сальдо платіжного балансу в головну модель (малу структурну та векторної авторегресії), що була розроблена дисертантом для визначення впливу грошових переказів на економіку України (с. 86-96).

По-третє, варто було б уніфікувати базу статистичних даних з огляду на історичний період для усіх досліджень, проведених у роботі (у більшості досліджень динаміка економічних індикаторів представлена до 2014 р., на деяких – до 2008 р. (с. 30), 2009 р. (с.45), 2015 р. (с. 70), 2013 р. (с. 99, 167, 168).

По-четверте, аналізуючи механізми впливу грошових трансфертів на економіку країн походження мігрантів автором описано вагомий вплив трансфертів на рівень бідності (с. 78-79), тому доцільним видається внесення показника рівня бідності до аналізу впливу грошових трансфертів на стан соціально-економічного розвитку України (с. 86-96).

Крім цього, теоретико-методологічна значущість дисертації значно зросла б, якщо б автор на основі співставлення проведених аналізів динаміки обсягів грошових трансфертів українських мігрантів та їхніх ефектів для вітчизняної економіки з урахуванням описаної моделі п'яти стадій міграційного циклу спробувала виявити, на якій стадії цього циклу знаходиться Україна.

Однак наведені вище зауваження та пропозиції не применшують теоретичної і практичної значущості результатів проведеного дисертаційного дослідження, яке можна вважати цілісним та завершеним.

Відповідність дисертації чинним нормативним документам та загальний

ВИСНОВОК

Незважаючи на вищезазначені недоліки та дискусійні питання, які істотно не впливають на загальну позитивну оцінку опонованого дослідження, вважаємо, що дисертаційна робота Ластовецької Роксолани Орестівни «Механізми впливу грошових переказів на економіку країни-донора та країни-реципієнта» є завершеним і самостійним науковим дослідженням, а отримані нові обґрунтовані результати у сукупності сприяють розв'язанню конкретного науково-прикладного завдання – вдосконалення науково-методичних засад механізму впливу грошових трансфертів мігрантів на економіку України та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності інструментів міграційної політики у сфері регулювання грошових переказів мігрантів.

Основні положення дисертації із достатньою повнотою представлені в наукових публікаціях за темою дисертації. Автореферат не містить матеріалу, що не представлений у дисертації, й адекватно відображає структуру дослідження.

Винесені на захист нові наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними, а декларована в дисертації наукова новизна повністю розкрита у роботі. Водночас тема дисертації та представлені в ній результати відповідають паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Таким чином, актуальність обраної теми дослідження, належний науково-теоретичний рівень, аргументованість та достовірність отриманих висновків та рекомендацій, ступінь наукової новизни, теоретична та практична значущість дають підстави для висновку, що дисертаційна робота Р. О. Ластовецької «Механізми впливу грошових переказів на економіку країни-донора та країни-реципієнта» повністю за своїм змістом і оформленням відповідає пп. 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою КМУ № 423 в її останній редакції та іншим нормативним документам відповідних державних інституцій, а її автор Ластовецька Роксолана Орестівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

к.е.н., науковий співробітник

Міжнародного інституту освіти, культури

та зв'язків з діаспорою

Національного університету

«Львівська політехніка»

О. Р. П'ятковська